

**DEBRECENI EGYETEM**  
Informatikai Kar  
Komputergrafikai és  
Könyvtárinformatikai Tanszék

## **SZAKDOLGOZAT**

**ÁLTALÁNOS FONETIKA ÉS MAGYAR  
HANGTAN**

TEZAUROSZ

Témavezető:  
Benediktsson Dániel  
egyetemi adjunktus

Készítette:  
Birta Andrea  
informatikus könyvtáros

Debrecen  
2009

# TARTALOM

I.	BEVEZETÉS.....	5
	1. Témameghatározás.....	5
	2. Milyen hangzású a magyar nyelv?.....	6
	3. Magyar költők versei a hangokról.....	7
	4. A szógyűjtés és-rendszerezés nehézségei.....	8
	5. A tezauruszcikkek szerkezete.....	10
	6. A szinonima-relációk esetei.....	11
	7. Az asszociatív relációk esetei.....	11
	8. A hierarchikus rész.....	12
	9. A grafikus rész.....	12
II.	TEZEURUSZCIKKEK.....	13
III.	HIERARCHIKUS RÉSZ.....	58
IV.	GRÁFOK.....	90
V.	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	103
VI.	FORRÁSJEGYZÉK.....	104

# I. BEVEZETÉS

## 1. TÉMAMEGHATÁROZÁS

Magyar szakos tanárként igen közel áll hozzám a hangtan világa, különösen a magyar beszédhangok, hangtörvények, hangképzés érdekes és színes világa.

A teaurusz részletesen tárgyalja a magyar magánhangzókat és mássalhangzókat, azok fajtáit, a magánhangzó-és mássalhangzótörvényeket. De kitér a szinte minden nyelvre jellemző általános fonetikai „jelenségekre”.

A hangtan tárgya a beszéd folyamatnak, vagyis az elhangzó beszédnek a vizsgálata. A hangokkal foglalkozik, de vizsgálata körébe tartoznak a szupraszegmentális tényezők, valamint a hangoknál nagyobb egységek:

a szótag, a szó elemzése, de kutatja a beszédhangok egymásra hatását is. „A beszéd folyamat összetett jelenség, ezért a hangtan tárgya sokrétű, igen gazdag.”<sup>1</sup>  
„A hangtan először is a beszéd hangjainak képzését tárgyalja. Beszélőszerveink leírásával ad magyarázatot arra a kérdésre, hogyan jött létre a magyar nyelv 39 különféle hangja.”<sup>2</sup>

Nyelvészeti értelemben a hang a beszédnek (a nyelvnek) az a legkisebb alkotórésze, eleme, amely a beszélőszerveknek jellemző mozgásával, sajátos elhelyezkedésével és a lélegzés (beszédlégzés) szolgáltatva levegő segítségével jön létre, más szóval beszédhang. Nyelvünk hangállománya 39 hangból (fonémából) áll, az "ly" kivételével minden egyes magyar betűnek hangértéke (fonémaértéke) van. A betű a beszéd közben használt egyes hangok írott vagy nyomtatott jele. Fontos megkülönböztetni a betűt a hangtól: a betű az, amit leírunk, a hang pedig, amit kiejtünk.<sup>3</sup>

A beszéd hangjait általában kilégzéssel (expiratio) képezzük, s ehhez a tüdő szolgáltatja a levegőt. Ritka a belégzéssel (inspiratio) képzett hang, ilyen pl. a fff mint a fájdalom hangja vagy szintén a fájdalmat jelző sz-szerű felszisszenés. A magyar nyelvre az expirációs hangok jellemzők. Egyes, főleg afrikai nyelvekben vannak

---

<sup>1</sup> A. Jászó Anna: A magyar nyelv könyve. Bp., 1991. 75. p. (Továbbiakban: A. Jászó.)

<sup>2</sup> Rácz Endre - Takács Étel: Kis magyar nyelvtan. Bp., 1974. 19. p.

csettintő hangok (avulsiva), képzésükben a légzésnek nincsen szerepe. Ilyesmi a magyarban a csodálkozást kifejező ccc! de ezt álcsettintő hangnak nevezzük.

„A magyar nem tartozik a kemény hangzású nyelvek közé: minden 100 hangból 41 magánhangzó, az 59 mássalhangzóból pedig csak 23% zöngétlen. A finn, az olasz, a latin lágyabb hangzású, a német, a cseh keményebb. A lágy hangzást a magánhangzók és a mássalhangzók szerencsés aránya okozza nyelvünkben.”

## 2. MILYEN HANGZÁSÚ A MAGYAR NYELV?

Bárczi Géza: A magyar nyelv jelleme című tanulmányában így ír a magyar nyelv szépségéről, szép hangzásáról:

„A magyar hangrendszer a leggazdagabbak közé tartozik. Magánhangzóinak változatos sorát legföljebb a francia (az orrhangúakkal) meg a török (a veláris i-vel) múlja kissé fölül, de ezekben hiányzik a hosszúak és a rövidnek oly jellegzetes szembenállása, mely nyelvünknek egyszersmind értékei közé tartozik, mert jórészt ezen alapul az időmértékes verselés, mely a magyarban éppoly művészi és tökéletes, mint az eredeti klasszikus nyelvekben. A palatálisok vannak kissé többségben, a beszéd a szájüreg elülső részében alakul és színeződik: ez az artikulációt világossá teszi. Az e hang gyakoriságát fogyatékoságnak róják fel, de ez az elburjánzott helytelen ejtés következménye, mely a zárt e hangot nem különbözteti meg... A hangzók tisztán artikuláltak, redukált, elmosódott hangok nincsenek. Ezért súlyos hiba a fiataloknál gyakran tapasztalható hadaró beszéd, mely nyelvünknek ezt a jellegzetességét kezdi ki, és sajátos fiatal színészeink beszédében is gyakran megfigyelhető...A magánhangzó-harmónia és –illeszkedés olykor kissé egyhangúvá teheti a nyelvet (főleg hosszú szók esetében), másrészt azonban fontos nyelvépítő és nyelvszínező eszköznek bizonyul a palatális-veláris szembenállás kihasználásával: ez-az, itt-ott, kever-kavar...Mássalhangzó-rendszerünk a leggazdagabbak közé tartozik, talán a leggazdagabb Európában. E hangjaink túlnyomórészt a szájüreg elülső részében képzettek, s ezzel hozzájárulnak nyelvünknek inkább – túlzás nélkül – palatális jellegéhez...A magánhangzók és a mássalhangzók eloszlása igen kedvező. Három mássalhangzó találkozása viszonylag ritka, de kettő gyakran kerül

---

<sup>3</sup> Bolla Kálmán: Fejezetek a magyar leíró hangtanból. Bp. 1982. 32.p.

egymás mellé (kivéve a szó elején), hogy ezáltal tarkítsa a magánhangzó-mássalhangzó egyhangúan gyöngyöző sorakozását. A találkozó mássalhangzók rendszeren kellemes hangzásúak, aránylag ritka a nem éppen szerencsés ck kapcsolat (barack, palack)...A hangsúly eloszlása kellemes ritmust ad, szegényes azonban a hanglejtés, legalábbis a köznyelvben, mert nyelvjárásaink sokkal színesebb lehetőséget nyújtanak...”<sup>4</sup>

### 3. MAGYAR KÖLTŐK VERSEI A HANGOKRÓL:

Az interneten keresgélve, hogy milyen versek születtek a hangokról, a magyar beszédhangokról, az alábbiakat találtam:

Szabó Lőrinc: Sípbal, hegedűvel

Ü-vel, i-vel kezdődik a nyitány,  
sípbal, hegedűvel. Egész délután  
szólt már; de ahogy száll az éji csend,  
úgy frissül - hallod? - ami benne zeng:  
ű zeng, i cirpen, mélyen, magasan,  
válasz villan rá s máris vége van,  
ű-rű-krű, kri-kri, minthogyha a fű -  
ezer hang együtt mindjárt gyönyörű,  
s mind sűrűbben zeng, és gyűrűzve, mint  
sziget körül a hab ostroma, mind  
sűrűbb a zene, árad, megtolúl,  
s ütve-pendítve keresztül-kasúl  
a felszikkázó ü-ket és kri-ket  
s hang-nyilaikat, fény-gyűrűiket  
úgy csapja éjig e tündérkürtcsatát,  
idegeid, füled káprázatát,  
hogy másnap is csupa i vagy meg ű,  
csupa súp, csupa tücsökhegedű.<sup>5</sup>

Szabó Győző Gyula: Hangok

Tó nedves hangjaira vágytam,  
Csitítsa lelkem csend harangja.

<sup>4</sup> A. Jászó: 142-143. p.

<sup>5</sup> <http://elenor.hupont.hu/19/szabo-lorinc>

Koloratúr öröm ott fenn a pacsirta,  
Madzagon lóg az égre akasztva.

Szokatlan hang, túsarok kopog fenn,  
A töltésen szép szőke lány meg itt.  
Vajon kinek viszi lomhán, unottan  
Gyönyörű telt, ringó kebleit?

A Kéktó felett átkong Szent István harangja,  
Illetlen, ahogy a varjú belekáróg.  
Nádasból szól a fácán kattogása,  
Szorgalmas kakukk az éveim számolja.

A szemem már megint fenn van a töltésen.  
Azon kapom magam, a boldogokat lesem.  
Mért fájnak nekem a biciklis emberek?  
Miért fáj még mindig, hogy egyikük sem szeret?

Ha egy lány lejönne, s így szólna: Jó veled!  
Hogyan írnék akkor hangokról verseket?<sup>6</sup>

#### 4.A SZÓGYŰJTÉS ÉS - RENDSZEREZÉS NEHÉZSÉGEI:

Probléma adódott kezdetben a címválasztással: először csak Hangtan – ezt a címet adtam a szakdolgozatomnak, aztán mikor elkezdtem kidolgozni a magyar beszédhangokat, azok igen részletes fajtáit, a magánhangzótörvényeket, mássalhangzótörvényeket, rájöttem, hogy ez a cím nem elég átfedő, így változtattam: Általános fonetika és magyar hangtan címre.

Tisztázni kellett magamban a fonetika, fonológia, fonéma fogalmakat.

- A fonetika szó magyaros változata a hangtan.  
De pl. Bárczi Géza a hangtanon belül fonetikát és fonológiát különböztet meg. Az előbbi a hangok alaki tulajdonságaival, az utóbbi pedig a hangok funkciójával foglalkozik. Deme László is a hangtant fonológiára (a fonémák tanára) és fonetikára (a hangoknak, mint élettani és fizikai jelenségeknek a tanára) bontja.<sup>7</sup>

<sup>6</sup><http://www.receptek.net/versek/szabo.html>

<sup>7</sup><http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1261/126110.htm>

- A fonológia a nyelvi felhasználhatóság szempontjából vizsgálja a hangokat, funkcionális fonetikának is nevezzük. A fonológia ezekkel a kérdésekkel foglalkozik: a hangoknak mely tulajdonságai lényegesek egy adott nyelvben, milyen viszonyok vannak a fonémák között, milyen szabályok szerint illeszkednek ezek szavakká.
- A fonéma olyan hangok osztálya, amelyek lényeges, azaz releváns tulajdonságaikban megegyeznek. „A fonéma tehát az a hang, melynek a magasabb nyelvi szinten, a lexémában és a morfémában jelentésmegkülönböztető szerepe van.”<sup>8</sup>

A teaurusz részletesen tárgyalja a magyar magánhangzókat és mássalhangzókat, azok fajtáit. Ezért látható, hogy az egyes beszédhangoknak 4-5 BT-jük is van. Először csak néhány NT került pl: az ajakkerekítéses magánhangzókhoz, később jobbnak láttam az összes ajakkerekítéses magánhangzót felvenni az NT-be.

#### PI.: **AJAKKEREKÍTÉSES ÉS MAGÁNHANGZÓK**

BT Ajakműködés szerinti magánhangzók

NT A

O

Ó

Ö

Ő

U

Ú

Ü

Ű

A magyar nyelv könyvében így találtam a hangképzés hibáit:

#### **Hangképzés hibái**

UF Pöszeség

SN A pöszeség bizonyos beszédhangoknak, illetőleg hangkapcsolatoknak hibás képzése.

---

<sup>8</sup> A.Jászó:113-114. p.

- BT Beszédhibák
- NT Hanghelyettesítés
- Hangkihagyás
- Hibás hangképzés

Számomra ez azért volt félrevezető, mert a hangképzés hibái és a hibás hangképzés ugyanazt jelenti. Így orvosoltam a problémát:

### **Hangképzés hibái**

- UF Pöszeség
- SN *A pöszeség bizonyos hangoknak, illetőleg hangkapcsolatoknak hibás képzése.*
- BT Beszédhibák
- NT G és k hang hibája
- Orrhangzós beszéd
- Raccsolás
- Selypesség

### 5.A tezaurusz cikkek szerkezete

A tezaurusz cikkek általános sémája:

Vezérdeszkriptor (elfogadott kifejezés)

- UF szinonima - nem elfogadott kifejezés
- SN magyarázat
- BT fölérendelt fogalom
- NT alárendelt fogalom
- RT asszociatív kapcsolat

Például:

**MAGÁNHANGZÓK = vezérdeszkriptor**

- UF Vokálisok  
Szonánsok  
Zöng hangok
- = nemdeszkriptor (szinonima)**

- SN *Olyan beszédhangok, melyeknek képzésekor a tüdőből kiáramló levegő megrezegteti hangszalagokat, majd akadály*



*nélkül távozik a szájüregből.* = **magarázat**

BT Beszédhangok = **főlérendelt fogalom**

NT Állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók  
Diftongusok  
Időtartam szerinti magánhangzók = **alárendelt fogalmak**  
Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók  
Nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók

RT Mássalhangzók = **asszociatív kapcsolat**

## 6. A szinonima-relációk esetei

- Idegen szó és magyar megfelelője:

fogak	U	dentés
tüdő	U	pulmones
foghangok	U	dentális hangok
gégehang	U	laringális

- csak a konkrét teaurusz fogalmi köre szempontjából minősül szinonimá-relációknak:

hátral képzett magánhangzók	U	mély magánhangzók
elől képzett magánhangzók	U	magas magánhangzók

## 7. Az asszociatív relációk esetei

- ellentétes fogalmak közötti kapcsolat:

magánhangzók  
RT mássalhangzók

elől képzett magánhangzók  
RT hátral képzett magánhangzók

- cselekvés – eredmény kapcsolat:

h – állás  
RT h

## 8.A hierarchikus rész

A tezauruszickekét követő hierarchikus rész a deszkriptorok közötti alá-és fölérendeltségi viszonyokat jeleníti meg. A hierarchiaszintek formailag úgy jelennek meg, hogy az alárendelt fogalmak egy szinttel beljebb kezdődnek, mint a fölérendeltjük.

## PI. **AJAKHANGOK**

UF	Labiális hangok
BT	Képzés helye szerinti mássalhangzók
NT	Bilabiális hangok
	Dentilabiális hangok
RT	Ajkak

### 9. A grafikus rész

A hierarchikus részt a grafikus rész követi , amely irányított gráfok segítségével szemlélteti az egyes fogalmakkal kapcsolatban álló összes relációt. Így az adott fogalom közvetlen kapcsolatait és közvetlen környezetét is könnyebben át tudjuk tekinteni.

A relációkat kifejező nyilak:

szinonim kapcsolat esetei: ----->  
(az elfogadott fogalom felé mutat)

alá -fölérendeltség esetei: —————>  
(a fölérendelt kapcsolat felé mutat)

asszociatív kapcsolat esetei: <—————>

Amennyiben egy fogalom teljes kapcsolatrendszerének bemutatása az adott ábrán már nem fért el, a kifejezés jobb felső sarkában lévő index jelzi, hogy hányas számú ábrán található a fogalom teljes kifejtése.

## **II. TEZAURUSZCIKKEK**

**A**

- BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
 Alsó nyelvállású magánhangzók  
 Hátul képzett magánhangzók  
 Nyílt magánhangzók  
 Rövid magánhangzók
- RT Á

**Á**

- BT Ajakkerekítés nélküli magánhangzók  
 Hátul képzett magánhangzók  
 Hosszú magánhangzók  
 Igen nyílt magánhangzó  
 Legelső nyelvállású magánhangzók
- RT A

Accomodatio U **ALKALMAZKODÁS**

Addentális selypesség U **FOGNYOMÁSOS SELYPESSÉG**

Affrikáták U **ZÁR-RÉS HANGOK**

Ajak - fog hangok U **DENTILABIÁLIS HANGOK**

**AJAKHANGOK**

- UF Labiális hangok  
 BT Képzés helye szerinti mássalhangzók  
 NT Bilabiális hangok  
 Dentilabiális hangok  
 RT Ajkak

**AJAKKEREKÍTÉS**

- BT Ajakműködés  
 RT Ajakkerekítéses magánhangzók

**AJAKKEREKÍTÉSES MAGÁNHANGZÓK**

- UF Labiális magánhangzók  
 BT Ajakműködés szerinti magánhangzók  
 NT A

	O
	Ó
	Ö
	Ő
	U
	Ú
	Ü
	Ű
RT	Ajakkerekítés
	Ajakkerekítés nélküli magánhangzók

### **AJAKKEREKÍTÉS NÉLKÜLI MAGÁNHANGZÓK**

UF	Aj akréses magánhangzók
	Illabiális magánhangzók
BT	Ajakkerekítés szerinti magánhangzók
NT	Á
	E
	É
	I
	Í
RT	Ajakkerekítéses magánhangzók
	Résképzés

### **AJAKMŰKÖDÉS**

BT	Ajkak
NT	Ajakkerekítés
	Résképzés
	Záralkotás

### **AJAKMŰKÖDÉS SZERINTI ILLESZKEDÉS**

SN	<i>Ha a magas hangrendű szó utolsó magánhangzója illabiális, akkor az illabiális toldalék illeszkedik hozzá, ha pedig labiális, akkor a labiális toldalék illeszkedik hozzá.</i>
BT	Illeszkedés

### **AJAKMŰKÖDÉS SZERINTI MAGÁNHANGZÓK**

BT	Magánhangzók
NT	Ajakkerekítéses magánhangzók
	Ajakkerekítés nélküli magánhangzók

Aj akréses magánhangzók U

### **AJAKKEREKÍTÉS NÉLKÜLI MAGÁNHANGZÓK**

**AJKAK**

UF	Labia
BT	Beszélőszervek
NT	Ajakműködés
RT	Ajakhangok

Akadályhangok U **MÁSSALHANGZÓK**

**ALAPHANG**

BT	Hangok
----	--------

Alkalmazkodás U **BESZÉDHANGOK KAPCSOLÓDÁSA**

**ÁLLKAPOCS NYITÁSSZÖGE SZERINTI MAGÁNHANGZÓK**

BT	Magánhangzók
NT	Félig zárt magánhangzók
	Igen nyílt magánhangzó
	Nyílt magánhangzók
	Zárt magánhangzók

**ALSÓAJAKI SELYPESSÉG**

SN	Alsóajaki selypesség eredményeként f–szerű hang hallatszik.
BT	Selypesség

**ALSÓ NYELVÁLLÁSÚ MAGÁNHANGZÓK**

BT	Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók
NT	A
	E
RT	Felső nyelvállású magánhangzók

Assimiláció U **HASONULÁS**

**B**

BT	Bilabiális hangok
	Felpattanó zárhangok
	Zöngés mássalhangzók

**BELÉGZÉSI SZÜNET**

BT Beszélő akaratától független beszédszünet

**BESZÉDHANGOK**

SN *Az ember tudatosan hozza létre, beszélőszerveinkkel képezzük.*

BT Hangok

NT Beszédhangok kapcsolódása

Magánhangzók

Mássalhangzók

RT Beszédhibák

Betű

**BESZÉDHANGOK HIBÁI**

BT Kiejtési hibák

NT Magánhangzók hibái

Mássalhangzók hibái

**BESZÉDHANGOK KAPCSOLÓDÁSA**

UF Alkalmazkodás

BT Beszédhangok

NT Magánhangzók egymásra hatása

Magánhangzók és mássalhangzók egymásra hatása

Mássalhangzók egymásra hatása

**BESZÉDHANGOK KÉPZÉSI ESZKÖZEI**

NT Beszélőszervek

RT Beszédhibák

**BESZÉDHIKÁK**

SN *A beszédhiba nagyfokú eltérés mind a beszélőnek, mind a beszélő közösségnek kiejtési normájától.*

NT Beszéd ritmusának zavarai

Hangadás hibái

Hangképzés hibái

RT Beszédhangok

Beszédhangok képzési eszközei

Kiejtési hibák

Beszédiram U **BESZÉDTEMPÓ**

**BESZÉD RITMUSÁNAK ZAVARAI**

- BT Beszédhibák
- NT Dadogás
- Hadarás
- Lepeggés
- Pattogás

**BESZÉDSZÜNET**

- SN *A beszéd szünet a beszéd folyamat szerves alkotórésze. A beszéd szünet a nyelvi folyamat szekvenciatorése, mely információ hordozó lehet.*
- BT Szupraszegmentális tényezők
- NT Beszélő akaratától független beszéd szünet
- Beszélő akaratától függő beszéd szünet

**BESZÉDTEMPÓ**

- UF Beszéd iram
- SN *Beszéd tempón az idő egységre jutó beszéd jelenségek mennyiségét értjük..*
- BT Szupraszegmentális tényezők

**BESZÉLŐ AKARATÁTÓL FÜGGETLEN BESZÉDSZÜNET**

- BT Beszéd szünet
- NT Belégzési szünet
- Hezitációs szünet
- RT Beszélő akaratától függő beszéd szünet

**BESZÉLŐ AKARATÁTÓL FÜGGŐ BESZÉDSZÜNET**

- SN *A beszéd szünet a beszélő akaratától is függhet, pl. ha valamire fel akarjuk hívni a partner figyelmét, szünetet tartunk. Ide tartozik az előadók által gyakran alkalmazott hatásszünet is.*
- BT Beszéd szünet
- RT Beszélő akaratától független beszéd szünet

**BESZÉLŐSZERVEK**

- BT Beszéd hangok képzési eszközei
- NT Ajkak
- Fogak
- Gégefő
- Hangszalagok



Lágy száypad  
 Légcső  
 Nyelv  
 Nyelvcsap  
 Orrüreg  
 Száypadlás  
 Szájüreg  
 Tüdő

### **BETŰ**

- SN *Az egy-egy hangot jelölő írásjegyet vagy írásjegycsoportot betűnek nevezzük.*  
 RT Beszédhangok

### **BILABIÁLIS HANGOK**

- SN *A két ajak képezi az akadályt.*  
 BT Ajakhangok  
 NT B  
 M  
 P

### **C**

- BT Elülső foghangok  
 Egyjegyű mássalhangzók  
 Zár-rés hangok  
 Zöngétlen mássalhangzók

### **CS**

- BT Hátulsó foghangok  
 Kétjegyű mássalhangzók  
 Zár-rés hangok  
 Zöngétlen mássalhangzók

### **D**

- BT Elülső foghangok  
 Felpattanó zárhangok  
 Zöngés mássalhangzók

### **DADOGÁS**

- BT Beszéd ritmusának zavarai  
 NT Klónusos dadogás

## Tónusos dadogás

Dentális hangok U **FOGHANGOK**Dentális és alveoláris hangok U **ELÜLSŐ FOGHANGOK**Dentes U **FOGAK****DENTILABIÁLIS HANGOK**

- UF Ajak - fog hangok  
Labiodentális hangok
- SN *A felső fogsor és az alsó ajak képezi az akadályt.*
- BT Ajakhangok
- NT F  
V

**DIFTONGUSOK**

- UF Kettőshangzók
- SN *Két magánhangzó egy szótagos kapcsolata, nem köznyelvi magánhangzók, hanem nyelvjárásiak.*
- BT Magánhangzók
- NT Nyomaték szerinti diftongusok  
Nytitódó diftongusok  
Záródó diftongusok
- RT Simulóhang

**DZ**

- BT Elülső foghangok  
Kétjegyű mássalhangzók  
Zár – rés hangok  
Zöngés mássalhangzók

**DZS**

- BT Háromjegyű mássalhangzók  
Hátulsó foghangok  
Zár-rés hangok  
Zöngés mássalhangzók

**E**

BT Ajakkerekítés nélküli magánhangzók  
 Alsó nyelvállású magánhangzók  
 Elöl képzett magánhangzók  
 Nyílt magánhangzók  
 Rövid magánhangzók

**É**

BT Ajakkerekítés nélküli magánhangzók  
 Elöl képzett magánhangzók  
 Félig zárt magánhangzók  
 Hosszú magánhangzók  
 Középső nyelvállású magánhangzók

**EGYENLETES HANGMENET**

BT Hangmenet

**EGYJEGYŰ MÁSSALHANGZÓK**

BT Mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók  
 NT C  
 K

**EGYPÖRDÜLETŰ R**

BT Raccsolás

Együtthangzók

U **MÁSSALHANGZÓK**

**ELŐL KÉPZETT MAGÁNHANGZÓK**

UF Magas magánhangzók  
 Palatálisak  
 BT Nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók  
 NT E  
 É  
 I  
 Í  
 Ö  
 Ó  
 Ü  
 Ű  
 RT Hátul képzett magánhangzók

**ELÜLSŐ FOGHANGOK**

UF	Dentális és alveoláris hangok
SN	<i>A nyelv hegye a felső elülső fogak belső részén, illetőleg kissé hátrább képezi az akadályt.</i>
BT	Foghangok
NT	C
	D
	DZ
	L
	N
	R
	SZ
	T
	Z

### **ELÜLSŐ SZÁJPADLÁSHANGOK**

UF	Prepalatális hangok
SN	<i>Képzésükkor a nyelv háta a kemény szájpadlás elülső részével érintkezik.</i>
BT	Szájpadláshangok
NT	GY
	J
	NY
	TY

### **EMELKEDŐ DIFTONGUSOK**

UF	Erősödő diftongusok
BT	Nyomaték szerinti diftongusok
NT	ié
RT	Eső diftongusok

### **EMELKEDŐ HANGMENET**

BT	Hangmenet
----	-----------

Emfatikus változatok      U      **ÉRZELMI VÁLTOZATOK**

### **ERESZKEDŐ HANGMENET**

BT	Hangmenet
----	-----------

Erősödő diftongusok      U      **EMELKEDŐ DIFTONGUSOK**

**ÉRTELMI HANGSÚLY**

- UF Logikai hangsúly  
 SN *Az értelmi hangsúly kontrasztokban szerepel: pl. „Nem tizenegy, hanem tizenkét forintba kerül.”*  
 BT *Hangsúly*

**ÉRZELMI HANGSÚLY**

- SN *Az érzelmeiktől áthatott megnyilatkozás eltér a nyugodt beszéd hangsúlyozási szabályaitól.*  
 BT *Hangsúly*

**ÉRZELMI VÁLTOZATOK**

- UF Emfatikus változatok  
 SN *A szabad változatok egyik csoportját az érzelmi változatok képviselik. Pl a no indulatszóban rövid az o, de ha erősen megnyújtjuk, nagyfokú felháborodást fejezünk ki vele. Hasonlóképpen felháborodást fejezhetünk ki az Ember ez? mondat első hangjának megnyújtásával.*  
 BT Saját funkciójú változatok

**ESŐ DIFTONGUSOK**

- UF Gyengülő diftongusok  
 BT Nyomaték szerinti diftongusok  
 NT UA  
 RT Emelkedő diftongusok

Explozívák U **FELPATTANÓ ZÁRHANGOK**

Evokatív változatok U **KÖRNYEZETET FELIDÉZŐ VÁLTOZATOK**

**F**

- BT Dentilabiális hangok  
 Réshangok  
 Zöngétlen mássalhangzók

Fakultatív változatok U **SZABAD VÁLTOZATOK**

**FELHANGOK**

- BT Hangok

**FÉLIG ZÁRT MAGÁNHANGZÓK**

BT	Állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók
NT	É
	O
	Ó
	Ö
	Ő

**FELPATTANÓ ZÁRHANGOK**

UF	Explozívák
SN	<i>A beszélőszervek összetapadnak, zárat alkotnak, megakasztják a kitóduló levegőáramot. A kitóduló levegő ezt a zárat felpattantja.</i>
BT	Zárhangok
NT	B
	D
	G
	K
	P
	T

**FELSŐ NYELVÁLLÁSÚ MAGÁNHANGZÓK**

BT	Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók
NT	I
	í
	U
	Ú
	Ü
	Ű
RT	Alsó nyelvállású magánhangzók

**FOGAK**

UF	Dentes
BT	Beszélőszervek
RT	Foghangok

**FOGHANGOK**

UF	Dentális hangok
BT	Képzés helye szerinti mássalhangzók
NT	Elűlső foghangok
	Hátulsó foghangok
RT	Fogak

**FOGKÖZI SELYPESSÉG**

- UF Interdentális selypesség  
 SN *Fogközi selypességről akkor beszélünk, amikor a nyelv eleje a két Fogsor közé vagy a hiányzó fog helyére kerül.*  
 BT Selypesség

**FOGNYOMÁSOS SELYPESSÉG**

- UF Addentális selypesség  
 SN *Fognyomásos selypesség esetében a nyelv eleje a metszőfogakhoz szorul.*  
 BT Selypesség

**FONÉMA**

- SN *A fonéma olyan hangok osztálya, amelyek lényeges tulajdonságaikban megegyeznek, tehát az a hang, melynek a magasabb nyelvi szinten, a lexémában és a morfémban jelentésmegkülönböztető szerepe van. Azok a hangok viszont, amelyek csak lényegtelen tulajdonságaikban térnek el, nem tekinthetők külön fonémának, hanem ugyanazon fonéma változatai, variánsai.*  
 NT Kötött változatok  
 Szabad változatok  
 RT Fonológia

Fonetika U **HANGTAN**

**FONOLÓGIA**

- UF Funkcionális fonetika  
 SN *A fonológia azt vizsgálja, hogy a hangoknak mely tulajdonságai lényegesek egy adott nyelvben, ill. milyen viszonyok vannak a fonémák között.*  
 RT Fonéma

Funkcionális fonetika U **FONOLÓGIA**

**FÚVÓ ÁLLÁS**

- SN *Fúvó állásban a hangszalagok kb. 30 fokos szöveget zárnak be, a közöttük kitóduló levegő már nem okoz zörejt. A magyarban a zöngétlen mássalhangzók képzésekor vannak a hangszalagok fúvó állásban.*  
 BT Hangszalagállás

RT Zöngéállás

### FÜTTYSZERŰ SELYPESSÉG

UF Sztridensz selypesség  
 SN Füttyszerű selypesség esetén a rés szűkebb a kelleténél.  
 BT Selypesség

### G

BT Felpattanó zárhangok  
 Hátsó szájpadróláshangok  
 Zöngés mássalhangzók

### GÉGEFEDŐ PORC

BT Gégefő

### GÉGEFŐ

UF Larynx  
 BT Beszélőszervek  
 NT Gégefedő porc  
 Gyűrűporc  
 Kannaporcok  
 Pajzsporc

### GÉGEHANG

UF Laringális  
 SN *Ejtésekor az akadályt résalkotással a két hangszalag képezi.*  
 BT Képzés helye szerinti mássalhangzók  
 NT H

### G ÉS K HANG HIBÁJA

SN A g és a k hibája gyakran a k-nak t-vel és a g-nek d-vel történő helyettesítése.  
 BT Hangképzés hibái

### GY

BT Elülső szájpadróláshangok  
 Kétjegyű mássalhangzók  
 Zár-rés hangok  
 Zöngés mássalhangzók



Gyengülő diftongusok u **ESŐ DIFTONGUSOK**

### **GYORS BESZDTEMPÓ**

BT Kiejtési hibák

### **GYŰRŰPORC**

BT Gégefő

### **H**

BT Gégehang  
Réshangok  
Zöngétlen mássalhangzók  
RT H-állás

### **HADARÁS**

SN *A hadarás egyik jellemzője a gyors beszédtempó, a másik a beszédhangoknak, olykor szótagoknak, sőt egész szavaknak a kihagyása vagy tökéletlen képzése.*  
BT Beszéd ritmusának zavarai

### **H-ÁLLÁS**

SN *A h-állásban a hangszalagok 10 fokos szöget alkotnak, s a közöttük kitóduló levegő zöreje a h hang.*  
BT Hangszalagállás  
RT H

### **HANGADÁS HIBÁI**

BT Beszédhibák  
NT Nyekergés  
Öblösített hang  
Rekedt tónusú beszéd

### **HANGERŐ**

SN *A hangerő a beszédhangnak egyik tulajdonsága. Akusztikailag energiában vagy nyomásban nyilvánul meg, fiziológiailag a beszélőszervek izomműködésétől s ennek következtében a levegő nyomásától függ. A beszélő ugyanazt a hangot nagyobb vagy kisebb erővel ejtheti.*  
BT Szupraszegmentális tényezők

**HANGFEKVÉS**

- SN *A hangfekvés a nyelvre vonatkozóan nem határozható meg abszolút zenei hangmagasságként, hanem csak mindenkinek saját egyéni hangmagasságához viszonyítva. A férfiak mélyebb hangfekvésben beszélnek, a nők és a gyerekek magasabb hangfekvésben.*
- BT Hanglejtés

**HANGFORRÁS**

- RT Hangok

Hangképzés U **BESZÉDHANGOK KÉPZÉSI ESZKÖZEI****HANGKÉPZÉS HIBÁI**

- UF Pöszesség
- SN *A pöszesség bizonyos hangoknak, illetőleg hangkapcsolatoknak hibás képzése.*
- BT Beszédhibák
- NT G és k hang hibája  
Orrhangzós beszéd  
Raccsolás  
Selypesség

**HANGKÖZÖK**

- SN *A hangközök összefüggenek a hangfekvéssel, élénkebb hangulat nagyobb hangközökkel jár, a borús hangulat kisebbekkel.*
- BT Hanglejtés

**HANGLEJTÉS**

- SN *A hanglejtés a beszélő alaphang zenei magasságának a beszéd közben való változása.*
- BT Szupraszegmentális tényezők
- NT Hangfekvés  
Hangközök  
Hangmenet

**HANGLEJTÉS HIBÁI**

- BT Kiejtési hibák

**HANGMENET**

- BT Hanglejtés
- NT Egyenletes hangmenet
- Emelkedő hangmenet
- Ereszkedő hangmenet

**HANGOK**

- BT Hangtan
- NT Alaphang
- Beszédhangok
- Felhangok
- Összetett hangok
- Tiszta hangok
- Zenei hangok
- Zörejek
- RT Hangforrás

**HANGREND**

- UF Horizontális magánhangzó-harmónia törvény
- Magánhangzó - harmónia
- BT Magánhangzók egymásra hatása
- NT Magas hangrend
- Mély hangrend
- Vegyes hangrend

**HANGSÚLY**

- SN *A hangsúly bizonyos szótagokra eső erőttöbblet.*
- BT Szuprasegmentális tényezők
- NT Értelmi hangsúly
- Érzelmi hangsúly
- Történeti hangsúly

**HANGSÚLYOZÁS HIBÁI**

- BT Kiejtési hibák

**HANGSZALAGÁLLÁS**

- BT Hangszalagok
- NT Fúvó állás
- H-állás
- Lélegző állás
- Suttogó állás

Zárallás  
Zöngéállás

### HANGSZALAGOK

BT Beszélőszervek  
NT Hangszalagállás

### HANGSZALAGOK MŰKÖDÉSE SZERINTI MÁSSALHANGZÓK

BT Mássalhangzók  
NT Zöngés mássalhangzók  
Zöngétlen mássalhangzók

### HANGSZÍNEZET

BT Szupraszegmentális tényezők

### HANGTAN

UF Fonetika  
SN *A hangtan a legkisebb, már tovább nem osztható nyelvi egységekkel, a hangokkal foglalkozik. Tárgya a beszéd folyamatnak, vagyis az elhangzó beszédnek a vizsgálata.*  
NT Hangok

### HÁROMJEGYŰ MÁSSALHANGZÓ

BT Mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók  
NT DZS

### HASONULÁS

UF Assimiláció  
SN *A hasonulás az a mássalhangzó törvény, melynek során két szomszédos mássalhangzó közül az egyik oly módon változtatja meg a másikat, hogy helyette egy másik fonéma keletkezik.*  
BT Mássalhangzók egymásra hatása  
NT Részleges hasonulás  
Teljes hasonulás  
RT Hasonító hang  
Hasonuló hang

### HASONÍTÓ HANG

- SN *Az a hang a hasonulásban, amelynek hatására megváltozik a mellette álló hang kiejtése. Pl. a vasgolyó szóban az s kiejtése megváltozik a g hatására, a g a hasonító hang.*
- RT Hasonulás

### HASONULÓ HANG

- SN *Az a hang a hasonulásban, amelynek kiejtése megváltozik a mellette álló hang hatására. Pl. a vasgolyó szóban az s kiejtése megváltozik a g hatására, egy másik hangot, zs-t hallunk helyette. Az s a hasonuló hang.*
- RT Hasonulás

### HÁTSÓ SZÁJPADLÁSHANGOK

- UF Veláris hangok
- SN *A nyelv háta a kemény szájpadlás középső részén képezi a hangot.*
- BT Szájpadláshangok
- NT G  
K

### HÁTUL KÉPZETT MAGÁNHANGZÓK

- UF Velárisak  
Mély magánhangzók
- BT Nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók
- NT A  
Á  
O  
Ó  
U  
Ú
- RT Elöl képzett magánhangzók

### HÁTULSÓ FOGHANGOK

- UF Posztalveoláris hangok
- SN *A nyelv hegye még hátrább, a felső fogsor mögötti kidudorodó részénél képezi az akadályt.*
- BT Foghangok
- NT CS  
DZS  
S  
ZS

**HEZITÁCIÓS SZÜNET**

- SN *Hezitációs szünet akkor keletkezik, ha a gondolatmenet megakad, vagy ha új fordulatot vesz.*
- BT Beszélő akaratától független beszédészünet

**HIÁTUSTÖLTŐ**

- UF Hangűrtöltő
- SN *Két magánhangzó közötti hangűr megszüntetésére betoldódó mássalhangzó. Erre a szerepre a mai köznyelvben a legalkalmasabb a j, a nyelvjárásokban gyakori még a v és a h. Pl. január - januvár; kijjebb, mezeje.*
- RT Hiátustörvény

**HIÁTUSTÖRVÉNY**

- SN *Ha két magánhangzó között hangűr, azaz hiátus van, ezt a beszélők igyekeznek megszüntetni. A megszüntetésnek két módja lehetséges: vagy betoldódik egy mássalhangzó a két magánhangzó közé: pl. mezeje; vagy pedig az egyik magánhangzó kiesik: pl. nyíregyházi.*
- BT Magánhangzók és mássalhangzók egymásra hatása
- RT Hiátustöltő

Horizontális magánhangzó-harmónia törvény

U

**HANGREND**

**HOSSZÚ MAGÁNHANGZÓK**

- BT Időtartam szerinti magánhangzók
- NT Á  
É  
Í  
Ó  
Ö  
Ú  
Ű
- RT Rövid magánhangzók

**HOSSZÚ MÁSSALHANGZÓK**

- BT Kiejtés időtartama szerinti mássalhangzók
- NT SS  
TT
- RT Rövid mássalhangzók

**HOSSZÚ MÁSSALHANGZÓK RÖVIDÍTÉSE**

BT Időtartam hibái

## I

BT Ajakkerekítés nélküli magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Elől képzett magánhangzók  
Rövid magánhangzók  
Zárt magánhangzók

## í

BT Ajakkerekítés nélküli magánhangzók  
Elől képzett magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Hosszú magánhangzók  
Zárt magánhangzók

## IDŐTARTAM HIBÁI

BT Kiejtési hibák  
NT Hosszú mássalhangzók rövidítése  
Rövid mássalhangzók nyújtása

## IDŐTARTAM SZERINTI MAGÁNHANGZÓK

BT Magánhangzók  
NT Rövid magánhangzók  
Hosszú magánhangzók

## IÉ

BT Emelkedő diftongusok

## IGAZODÁS

SN *Igazodás esetében egy hang képzési mozzanatai kismértékben tolódnak el a szomszédos hang irányába, a változás eredménye ugyanannak a fonémának egy variánsa.*  
BT Magánhangzók és mássalhangzók egymásra hatása  
NT Igazodás a szomszédos hang képzési helyéhez  
Igazodás a szomszédos hang képzési mozzanataihoz

## IGAZODÁS A SZOMSZÉDOS HANG KÉPZÉSI HELYÉHEZ

SN *A zár, a rés, illetőleg a pergés keletkezésének a helye a szomszédos magánhangzók képzési helyéhez közelít: pl. kicsi – kutya, eső - ásó. Az*

- m a dentilabiális réshangok (v,f) előtt nem két ajakkal, hanem felső fogsorral és alsó ajakkal ejtődik: pl. hamvas, támfal.*
- BT Igazodás

### **IGAZODÁS A SZOMSZÉDOS HANG KÉPZÉSI MOZZANATAIHOZ**

- SN *A zöngétlen h zöngésedik zöngés hangok pl. magánhangzók között: éhes, aha. A j a szó végén f, p és k után zöngétlenedik, pl. kapj, rakj, döfj. Az ajkak a nem ajakkal képzett hangok artikulálása alatt elfoglalják a következő hang ajakhelyzetét, pl. a betű szóban a t hangot a rá következő ű miatt ajakkerekítéssel ejtjük.*
- BT Igazodás

### **IGEN NYÍLT MAGÁNHANGZÓ**

- BT Állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók
- NT Á

### **Illabiális magánhangzók U AJAKKEREKÍTÉS NÉLKÜLI MAGÁNHANGZÓK**

### **ILLESZKEDÉS**

- SN *A hangrend törvényének a kiterjesztése a toldalékokra, vagyis a szótő hangrendje határozza meg a toldalék hangrendjét.*
- BT Magánhangzók egymásra hatása
- NT Ajakműködés szerinti illeszkedés  
Összetett szavak illeszkedése
- RT Magas hangrendű toldalék  
Mély hangrendű toldalék  
Többalakú toldalék

### **Interdentális selypesség U FOGKÖZI SELYPESSÉG**

### **ÍRÁSBAN JELÖLETLEN TELJES HASONULÁS**

- BT Teljes hasonulás

### **ÍRÁSBAN JELÖLT TELJES HASONULÁS**

- BT Teljes hasonulás

### **J**

- BT Elülső szájpadráshangok  
Réshangok



## Zöngés mássalhangzók

**JUNKTÚRA**

- SN *A junktúra határjegy, a beszédszünettel kapcsolatos. A közlésindítások és a közléslezárások tartoznak ide, vagyis a beszéd folyamat természetes határai.*
- BT Szupraszegmentális tényezők

**K**

- BT Egyjegyű mássalhangzók  
Felpattanó zárhangok  
Hátsó szájpaddalhangok  
Zöngétlen mássalhangzók

**KANNAPORCOK**

- BT Gégefő

**KÉPZÉS HELYE SZERINTI MÁSSALHANGZÓK**

- BT Mássalhangzók  
NT Ajakhangok  
Foghangok  
Szájpadláshangok  
Gégehang

**KÉPZÉS HELYE SZERINTI RÉSZLEGES HASONULÁS**

- SN *Az n hang hasonul, mégpedig m, illetőleg ny hangot hallunk helyette, aszerint, hogy p, b vagy gy, ty áll mögötte. Pl. színpad.*
- BT Részleges hasonulás

**KÉPZÉS MÓDJA SZERINTI MÁSSALHANGZÓK**

- BT Mássalhangzók  
NT Pergőhang  
Réshangok  
Zárhangok  
Zár-rés hangok

**KÉT AJAKKAL KÉPZETT R**

- BT Raccsolás

**KÉTJEGYŰ MÁSSALHANGZÓK**

BT	Mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók
NT	CS
	DZ
	NY
	SZ
	TY
	ZS

Kettőshangzók                      U            **DIFTONGUSOK**

**KIEJTÉS**

NT	Kiejtési hibák
RT	Szupraszegmentális tényezők

**KIEJTÉS IDŐTARTAMA SZERINTI MÁSSALHANGZÓK**

BT	Mássalhangzók
NT	Rövid mássalhangzók
	Hosszú mássalhangzók

**KIEJTÉSI HIBÁK**

BT	Kiejtés
NT	Beszédhangok hibái
	Gyors beszédtempó
	Hanglejtés hibái
	Hangsúlyozás hibái
	Időtartam hibái
	Zártszájú beszéd

**KIVETÉS**

SN	<i>Ha három vagy annál több különböző mássalhangzó kerül egymás mellé, akkor a kiejtésben rendszerint a középső - ez többnyire t, d - kiesik. Pl. mindnyájan.</i>
BT	Mássalhangzók egymásra hatása

**KLÓNUSOS DADOGÁS**

SN	<i>A klónusos dadogásban szenvedő többször megismétli a kezdő hangot vagy hangcsoportot: b-b-b-bement.</i>
BT	Dadogás

Konzonánsok U **MÁSSALHANGZÓK**

Kombinatorikus változatok U **KÖTÖTT VÁLTOZATOK**

### **KÖRNYEZETET FELIDÉZŐ VÁLTOZATOK**

- UF Evokatív változatok
- SN *A környezetet felidéző változatot hallva meg tudjuk ítélni a beszélő társadalmi hovatartozását. Ilyen az illabiális a az akadémia, maximum, abszolút szavakban, ejtése hol előkelősködőnek, hol öregesnek hat.*
- BT Saját funkciójú változatok

### **KÖTÖTT HANGSÚLY**

- SN *A kötött hangsúlyú nyelvekben a szónak mindig egy bizonyos szótagjára esik a nyomaték: pl. a magyarban az elsőre, a franciában az utolsóra.*
- BT Történeti hangsúly

### **KÖTÖTT VÁLTOZATOK**

- UF Kombinatorikus változatok
- SN *A kötött fonémák bizonyos hangkombinációban jelentkeznek. Ilyen pl.: a k és a g előtti n: munka, ing.. A szó végén az f, a p, és a k utáni j: döfj, rakj, kapj.*
- BT Fonéma
- RT Szabad változatok

### **KÖZÉPSŐ NYELVÁLLÁSÚ MAGÁNHANGZÓK**

- BT Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók
- NT É  
O  
Ó  
Ö  
Ő

### **KÜLÖN FUNKCIÓ NÉLKÜLI VÁLTOZATOK**

- BT Szabad változatok

### **L**

- BT Elülső foghangok  
Oldalsó réshang

## Zöngés mássalhangzók

Labia U **AJKAK**

Labiális magánhangzók U **AJAKKEREKÍTÉSES MAGÁNHANGZÓK**

Labiodentális hangok U **DENTILABIÁLIS HANGOK**

**LÁGY SZÁJPAD**

UF Velum

BT Beszélőszervek

RT Nyelvcsap és a lágy szájpád működése szerinti mássalhangzók

**LÁGY SZÁJPADDAL ÉS NYELVCSAPPAL PERGETETT R**

UF Uvuláris r

BT Raccsolás

Laringális U **GÉGEHANG**

Larynx U **GÉGEFŐ**

Laterális U **OLDALSÓ RÉSHANG**

Laterális selypesség U **OLDALKÉPZÉSŰ SELYPESSÉG**

**LEBEGŐ DIFTONGUSOK**

SN *Egyik magánhangzón sincs erősebb nyomaték.*

BT Nyomaték szerinti diftongusok

NT OU

**LEGALSÓ NYELVÁLLÁSÚ MAGÁNHANGZÓ**

BT Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók

NT Á

**LÉGCSŐ**

- UF Trachea
- BT Beszélőszervek

**LÉLEGZŐ ÁLLÁS**

- SN *Lélegző állásban a hangszalagok kb. 45 fokos szöget zárnak be, ez a belélegzés szöge.*
- BT Hangszalagállás

**LEPPEGÉS**

- SN *A pattogás ellenkezője: elnyújtott magánhangzók ejtése.*
- BT Beszéd ritmusának zavarai

Lingua U **NYELV**

Logikai hangsúly U **ÉRTELMI HANGSÚLY**

**M**

- BT Bilabiális hangok
- Orrhangok
- Orrhangú zárhangok
- Zöngés mássalhangzók

Magánhangzó- harmónia U **HANGREND**

**MAGÁNHANGZÓK**

- UF Vokálisok
- Szonánsok
- Zöngehangok
- SN *Olyan beszédhangok, melyeknek képzésekor a tüdőből kiáramló levegő megrezegteti hangszalagokat, majd akadály nélkül távozik a szájüregből.*
- BT Beszédhangok
- NT Állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók
- Diftongusok
- Időtartam szerinti magánhangzók
- Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók
- Nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók
- RT Mássalhangzók

**MAGÁNHANGZÓK EGYMÁSRA HATÁSA**

- UF Magánhangzótörvények
- BT Beszédhangok kapcsolódása
- NT Hangrend  
Illeszkedés

**MAGÁNHANGZÓK ÉS MÁSSALHANGZÓK EGYMÁSRA HATÁSA**

- BT Beszédhangok kapcsolódása
- NT Hiátustörvény  
Igazodás

**MAGÁNHANGZÓK HIBÁI**

- SN *Magánhangzók hibás ejtésénél a beszélő még az a-t is hosszúnak ejti.*
- BT Beszédhangok hibái

**MAGÁNHANGZÓS ÁLLÁS**

- BT Nyelvmozgás

Magánhangzótörvények  
**HATÁSA**

U

**MAGÁNHANGZÓK EGYMÁSRA****MAGAS HANGREND**

- SN *A magas hangrendű szavakban csak magas magánhangzók fordulnak elő. Pl. egér, cipő.*
- BT Hangrend
- RT Mély hangrend

**MAGAS HANGRENDŰ TOLDALÉK**

- RT Illeszkedés

Magas magánhangzók

u

**ELŐL KÉPZETT MAGÁNHANGZÓK****MÁSSALHANGZÓK**

- UF Konzonánsok  
Együtthangzók  
Akadályhangok
- SN *Olyan beszédhangok, melyeknek képzésekor a tüdőből kiáramló levegő a szájüregben akadályba ütközik.*

BT	Beszédhangok
NT	Hangszalagok működése szerinti mássalhangzók Képzés helye szerinti mássalhangzók Képzés módja szerinti mássalhangzók Nyelvcsap és a lágyszájpad működése szerinti mássalhangzók Kiejtés időtartama szerinti mássalhangzók Mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók
RT	Magánhangzók

### **MÁSSALHANGZÓK EGYMÁSRA HATÁSA**

SN	<i>Ha beszédünkben különféle mássalhangzók kerülnek egymás mellé, ezek úgy hathatnak egymásra, hogy az egyik mássalhangzónak vagy esetleg mind a kettőnek a kiejtése megváltozik.</i>
UF	Mássalhangzótörvények
BT	Beszédhangok kapcsolódása
NT	Hasonulás Kivetés Összeolvadás Rövidülés

### **MÁSSALHANGZÓK HIBÁI**

SN	<i>Mássalhangzók hibás ejtésében a beszélő a rövid mássalhangzót megnyújtja vagy a hosszút rövidnek ejti.</i>
BT	Beszédhangok hibái

### **MÁSSALHANGZÓTÖRVÉNYEK u MÁSSALHANGZÓK EGYMÁSRA HATÁSA**

#### **MÉLY HANGREND**

SN	<i>A mély hangrendű szavakban csak mély magánhangzók fordulnak elő. Pl. ablak, autó.</i>
BT	Hangrend
RT	Magas hangrend

#### **MÉLY HANGRENDŰ TOLDALÉK**

RT	Illeszkedés
----	-------------

### **Mély magánhangzók u HÁTUL KÉPZETT MAGÁNhangzók**

### **MENNYISÉGI SZEMPONT SZERINTI MÁSSALHANGZÓK**

- BT Mássalhangzók
- NT Egyjegyű mássalhangzók  
Kétjegyű mássalhangzók  
Háromjegyű mássalhangzók

**N**

- BT Elülső foghangok  
Orrhangok  
Orrhangú zárhangok  
Zöngés mássalhangzók

Nazális hangok

U **ORRHANGOK****NY**

- BT Elülső szájpadláshangok  
Kétjegyű mássalhangzók  
Orrhangok  
Orrhangú zárhangok  
Zöngés mássalhangzók

**NYEKERGÉS**

- BT Hangadás hibái

**NYELV**

- UF Lingua
- SN *Nyelv, mint testrész, a szájüregben található. izmos, mozgékony szerv.*
- BT Beszélőszervek
- NT Nyelvmozgás

**NYELVCSAP**

- UF Uvula
- BT Beszélőszervek
- RT Nyelvcsap és a lágy szájpad működése szerinti mássalhangzók

**NYELVCSAP ÉS A LÁGY SZÁJPAD MŰKÖDÉSE SZERINTI MÁSSALHANGZÓK**

- BT Mássalhangzók
- NT Orrhangok  
Szájhangok
- RT Lágy szájpad  
Nyelvcsap



**NYELV FÜGGŐLEGES MOZGÁSA SZERINTI MAGÁNHANGZÓK**

- BT Magánhangzók
- NT Alsó nyelvállású magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Középső nyelvállású magánhangzók  
Legalsó nyelvállású magánhangzó
- RT Nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók

**NYELVMOZGÁS**

- BT Nyelv
- NT Magánhangzós állás  
Nyelvpergés  
Részalkotás  
Zárképzés

**NYELVPERGÉS**

- BT Nyelvmozgás
- RT Pergőhang

**NYELV VÍZSZINTES MOZGÁSA SZERINTI  
MAGÁNHANGZÓK**

- BT Magánhangzók
- NT Elöl képzett magánhangzók  
Hátul képzett magánhangzók
- RT Nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók

**NYÍLT MAGÁNHANGZÓK**

- BT Az állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók
- NT A  
E
- RT Zárt magánhangzók

**NYÍLT ORRHANGZÓS BESZÉD**

- SN *Nyílt orrhangzós beszéd esetén a beszélő nem tudja elzárni az orrüreg felé vezető utat. Oka lehet szervi rendellenesség, fertőző betegség vagy rossz szokás.*
- BT Orrhangzós beszéd
- RT Zárt orrhangzós beszéd

**NYITÓDÓ DIFTONGUSOK**

- SN *Az első magánhangzó zártabb, a második nyíltabb.*  
 BT Kettőshangzók  
 NT UO  
 RT Záródó diftongusok

**NYOMATÉK SZERINTI DIFTONGUSOK**

- SN *A diftongusban csak az egyik magánhangzó szótagolkotó, a másik simulóhang, erre kisebb nyomaték esik.*  
 BT Diftongusok  
 NT Emelkedő diftongusok  
 Eső diftongusok  
 Lebegő diftongusok

**O**

- BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
 Félig zárt magánhangzók  
 Hátul képzett magánhangzók  
 Középső nyelvállású magánhangzók  
 Rövid magánhangzók

**Ó**

- BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
 Félig zárt magánhangzók  
 Hátul képzett magánhangzók  
 Hosszú magánhangzók  
 Középső nyelvállású magánhangzók

Okkluzívák

U

**ORRHANGÚ ZÁRHANGOK****OLDALKÉPZÉSŰ SELYPESSÉG**

- UF Laterális selypesség  
 SN *Oldalképzésű selypességkor a nyelv a levegőt oldalra tereli. Oka a nyelv lassú mozgása, olykor a kelleténél nagyobb volta.*  
 BT Selypesség

**OLDALSÓ RÉSHANG**

- UF Laterális

- SN *Ejtéskor a nyelv hegye zárat alkot a felső metszőfogak mögött, s a levegő e zár mögött, a jobb és bal oldali résen, a nyelv és a felső zápfogak között tódul ki.*
- BT Réshangok
- NT L

### **ORRHANGOK**

- UF Nazális hangok
- SN *Az orrhangok képzésekor a nyelvcsap szabadon hagyja az orrüreg felé vezető utat.*
- BT Nyelvcsap és a lágy szájpad működése szerinti mássalhangzók
- NT M  
N  
NY

### **ORRHANGÚ ZÁRHANGOK**

- SN A kiáramló levegő nem pattantja fel a zárat, az orrüregen keresztül távozik a levegő.
- UF Okkluzívák
- BT Zárhangok
- NT M  
N  
NY

### **ORRHANGZÓS BESZÉD**

- BT Hangképzés hibái
- NT Nyílt orrhangzós beszéd  
Zárt orrhangzós beszéd

### **ORRÜREG**

- BT Beszélőszervek

### **OU**

- BT Lebegő diftongusok

### **Ö**

- BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
Elől képzett magánhangzók  
Félig zárt magánhangzók  
Középső nyelvállású magánhangzók  
Rövid magánhangzók

**Ő**

- BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
 Elől képzett magánhangzók  
 Félig zárt magánhangzók  
 Hosszú magánhangzók  
 Középső nyelvállású magánhangzók

**ÖBLÖSÍTETT HANG**

- BT Hangadás hibái

**ÖSSZEOLVADÁS**

- SN *Összeolvadáskor két szomszédos mássalhangzó úgy hat egymásra, hogy mindkettő megváltozik, s egy harmadik hangot ejtünk.*  
 BT Mássalhangzók egymásra hatása

**ÖSSZETETT HANGOK**

- BT Hangok

**ÖSSZETETT SZAVAK ILLESZKEDÉSE**

- SN *Az összetett szó utótagjának hangrendje határozza meg a toldalék hangrendjét.*  
 BT Illeszkedés

**ÖÜ**

- BT Záródó diftongus

**P**

- BT Bilabiális hangok  
 Felpattanó zárhangok  
 Zöngétlen mássalhangzók

**PAJZSPORC**

- BT Gégefő

Palatálisak

U

**ELŐL KÉPZETT MAGÁNHANGZÓK**

**PATTOGÁS**

- SN *A pattogás a hangok röviden ejtése: a pattogó beszédben még az á is rövid.*  
 BT Beszéd ritmusának zavarai

**PERGŐHANG**

- UF Tremuláns  
 SN Ejtésekor a nyelv hegye a felső fogsor mögött pereg.  
 BT Képzés módja szerinti mássalhangzók  
 NT R  
 RT Nyelvpergés

Pöszeség U **HANGKÉPZÉS HIBÁI**

Prepalatális hangok U **ELÜLSŐ SZÁJPADLÁSHANGOK**

Pulmones U **TÜDŐ**

**R**

- BT Elülső foghangok  
 Pergőhang  
 Zöngés mássalhangzók

**RACCSOLÁS**

- UF Rotacizmus  
 SN *A raccsolás az r hang hibás képzése.*  
 BT Hangképzés hibái  
 NT Egypördületű r  
 Két ajakkal képzett r  
 Lágy szájpaddal és nyelvcsappal pergetett r

**REKEDT TÓNUSÚ BESZÉD**

- BT Hangadás hibái

**RÉSALKOTÁS**

- BT Nyelvmozgás  
 RT Réshangok

**RÉSHANGOK**

UF	Spiránsok
BT	Képzés módja szerinti mássalhangzók
NT	Oldalsó réshang
	F
	H
	J
	S
	SZ
	V
	Z
	ZS
RT	Résalkotás

**RÉSKÉPZÉS**

BT	Ajakműködés
RT	Ajakkerekítés nélküli magánhangzók

**RÉSZLEGES HASONULÁS**

SN	<i>Részleges hasonuláskor a hasonulás eredménye olyan hang, amelyik nem egyezik meg a hasonító hanggal, csak képzése részben közeledik a hasonító hang képzéséhez.</i>
BT	Hasonulás
NT	Zöngéesség szerinti részleges hasonulás Képzés helye szerinti részleges hasonulás

**RITMUS**

BT	Szupraszegmentális tényezők
----	-----------------------------

Rotacizmus U     **RACCSOLÁS**

**RÖVID MAGÁNHANGZÓK**

BT	Időtartam szerinti magánhangzók
NT	A
	E
	I
	O
	Ö
	U
	Ü
RT	Hosszú magánhangzók

**RÖVID MÁSSALHANGZÓK**

- BT Kiejtés időtartama szerinti mássalhangzók  
 NT S  
 T  
 RT Hosszú mássalhangzók

**RÖVID MÁSSALHANGZÓK NYÚJTÁSA**

- BT Időtartam hibái

**RÖVIDÜLÉS**

- SN *Ha egy hosszú mássalhangzót egy rövid mássalhangzó előz meg vagy követ, a hosszú mássalhangzó a kiejtésben röviden hangzik. Pl. jobbra.*  
 BT Mássalhangzók egymásra hatása

**S**

- BT Hátulsó foghangok  
 Réshangok  
 Rövid mássalhangzók  
 Zöngétlen mássalhangzók

**SS**

- BT Hosszú mássalhangzók

**SAJÁT FUNKCIÓJÚ VÁLTOZATOK**

- SN *A szabad változatoknak sajátos funkciójuk is lehet. Előfordul, hogy egy szabad változatot hallva, meg tudjuk ítélni például a beszélők társadalmi hovatartozását.*  
 BT Szabad változatok  
 NT Érzelmi változatok  
 Környezetet felidéző változatok

**SELYPESSÉG**

- UF Szigmatizmus  
 SN *A selypesség az sz - hangoknak, azaz a sziszegőknek: sz,z,dz, c és az s - hangoknak azaz a susogóknak: s, z ,dzs,cs hibás képzése.*  
 BT Hangképzés hibái  
 NT Alsóajaki selypesség  
 Fogközi selypesség  
 Fognyomásos selypesség

Füttyszerű selypesség  
Oldalképzésű selypesség

### SIMULÓHANG

- SN *A diftongusban csak az egyik magánhangzó szótagalkotó, a másik simulóhang, erre kisebb nyomaték esik.*  
RT Diftongusok

### Spiránsok U RÉSHANGOK

### SUTTOGÓ ÁLLÁS

- SN *Suttogó álláskor a hangszalagok zárállásban vannak, de a kannaporcok háromszög alakú rést alkotnak. Ezen a résen áramlik ki a levegő. A suttogva ejtett hang mindig zöngétlen.*  
BT Hangszalagállás

### SZ

- BT Elülső foghangok  
Kétjegyű mássalhangzók  
Réshangok  
Zöngétlen mássalhangzók

### SZABAD HANGSÚLY

- SN *A szabad hangsúlyú nyelvekben nincs a hangsúlynak meghatározott helye, pl. az orosz nyelvben.*  
BT Történeti hangsúly

### SZABAD VÁLTOZATOK

- UF Fakultatív változatok  
SN *A szabad változatok a hangtani helyzettől független változatok. Ilyen a t-nek kissé hátrább, az alveoláris területen való ejtése, vagy hehezetes ejtése.*  
BT Fonéma  
NT Külön funkció nélküli változatok  
Saját funkciójú változatok  
RT Kötött változatok

### SZÁJHANGOK

- UF Orális hangok  
SN *A szájhangok képzésekor a nyelvcsap elzárja az orrüreget.*



BT Nyelvcsap és a lágy száypad működése szerinti mássalhangzók

### **SZÁJPADLÁS**

BT Beszélőszervek  
RT Száypadláshangok

### **SZÁJPADLÁSHANGOK**

UF Palatális hangok  
BT Képzés helye szerinti mássalhangzók  
NT Elülső száypadláshangok  
Hátsó száypadláshangok  
RT Száypadlás

### **SZÁJÜREG**

BT Beszélőszervek

Szigmatizmus U **SELYPESSÉG**

Szonánsok U **MAGÁNHANGZÓK**

Sztridensz selypesség U **FÜTTYSZERŰ SELYPESSÉG**

### **SZUPRASZEGMENTÁLIS TÉNYEZŐK**

NT Beszédszünet  
Beszédtempó  
Hangerő  
Hanglejtés  
Hangsúly  
Hangszínezet  
Junktúra  
Ritmus  
RT Kiejtés

### **T**

BT Elülső foghangok  
Felpattanó zárhangok  
Rövid mássalhangzók  
Zöngétlen mássalhangzók

**TT**

BT Hosszú mássalhangzók

**TELJES HASONULÁS**SN *A teljes hasonulás azt jelenti, hogy egy mássalhangzó teljesen hasonlóvá válik a mellette álló mássalhangzóhoz. Pl. adtam, emberrel.*

BT Hasonulás

NT Írásban jelöletlen teljes hasonulás

Írásban jelölt teljes hasonulás

**TISZTA HANGOK**

BT Hangok

**TÓNUSOS DADOGÁS**SN *A tónusos dadogó az első hangnál hosszú időre megakad: b---ement.*

BT Dadogás

**TÖBBALAKÚ TOLDALÉK**

RT Illeszkedés

**TÖRTÉNETI HANGSÚLY**

UF Tradicionális hangsúly

BT Hangsúly

NT Kötött hangsúly

Szabad hangsúly

Trachea U **LÉGCSŐ**Tradicionális hangsúly U **TÖRTÉNETI HANGSÚLY****TÜDŐ**

UF Pulmones

BT Beszélőszervek

**TY**BT Elülső szájpadróláshangok  
Kétjegyű mássalhangzók

Zár-rés hangok  
Zöngétlen mássalhangzók

**U**

BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Hátul képzett magánhangzók  
Rövid magánhangzók  
Zárt magánhangzók

**Ú**

BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Hátul képzett magánhangzók  
Hosszú magánhangzók  
Zárt magánhangzók

**UA**

BT Eső diftongusok

**UO**

BT Nyitódó diftongus

Uvula U **NYELVCSAP**

Uvuláris r U **LÁGY SZÁJPADDAL ÉS NYELVCSAPPAL PERGETETT R**

**Ü**

BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
Elől képzett magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Rövid magánhangzók  
Zárt magánhangzók

**Ű**

BT Ajakkerekítéses magánhangzók  
Elől képzett magánhangzók  
Felső nyelvállású magánhangzók  
Hosszú magánhangzók

## Zárt magánhangzók

**V**

- BT Dentilabiális hangok  
Réshangok  
Zöngés mássalhangzók

**VEGYES HANGREND**

- SN *A vegyes hangrendű szavakban magas és mély magánhangzók is előfordulnak. Pl. iskola, kosztüm.*  
BT Hangrend

Veláris hangok

U

**HÁTSÓ SZÁJPADLÁSHANGOK**

Velum U

**LÁGY SZÁJPAD**

Vokálisok U

**MAGÁNHANGZÓK****Z**

- BT Elülső foghangok  
Réshangok  
Zöngés mássalhangzók

**ZÁRÁLLÁS**

- SN *Zárállásban a hangszalagok egymáshoz tapadnak, s a két kannaporc belső felülete is egymáshoz ér. A zár felpattanása zörejt okoz, ez a gégezárhang, amely nem fonéma, de néha ejtjük, főleg kemény hangindításkor: pl. Elmész innen!*  
BT Hangszalagállás

**ZÁRALKOTÁS**

- BT Ajakműködés

**ZÁRHANGOK**

- UF Plozívák  
BT Képzés módja szerinti mássalhangzók  
NT Felpattanó zárhangok  
Orrhangú zárhangok  
RT Zárképzés

**ZÁRKÉPZÉS**

- BT A nyelv artikulációs mozgásai  
 RT Zárhangok

**ZÁRÓDÓ DIFTONGUSOK**

- SN Az első magánhangzó a nyíltabb, a második a zártabb.  
 BT Kettőshangzók  
 NT ÖÜ  
 RT Nyitódó diftongusok

**ZÁR - RÉ S HANGOK**

- UF Affrikáták  
 SN *Képzésük záralkotással kezdődik és résalkotással fejeződik be.*  
 BT Képzés módja szerinti mássalhangzók  
 NT C  
 CS  
 DZ  
 DZS  
 GY  
 TY

**ZÁRT MAGÁNHANGZÓK**

- BT Az állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók  
 NT I  
 Í  
 U  
 Ú  
 Ü  
 Ū  
 RT Nyílt magánhangzók

**ZÁRT ORRHANGZÓS BESZÉD**

- SN Zárt orrhangzós beszéd esetén m, n, ny helyett b, d, gy hangot képeznek. Oka az orrüreg, a garatüreg elzáródása, pl. orrmandula, orrpolip következtében.  
 BT Orrhangzós beszéd  
 RT Nyílt orrhangzós beszéd

**ZÁRTSZÁJU BESZÉD**

- BT Kiejtési hibák

**ZENEI HANGOK**

BT Hangok

**ZÖNGEÁLLÁS**

SN *Zöngéállásban a hangszalagok és a kannaporcok helyzete a zárálláséhoz hasonló. A tüdőből kiáramló levegő a hangszalagokat fölfelé-oldalt nyomva eltávolítja egymástól, a rugalmas hangszalagok azonban visszatérnek eredeti helyükbe, rezegnek. Ennek a folyamatnak a többszöri ismétlődése adja a zöngét: a magánhangzókat és a zöngés mássalhangzókat.*

BT Hangszalagállás

RT Fúvó állás

Zöngéhangok U **MAGÁNHANGZÓK****ZÖNGÉSEDÉS**

SN *Zöngésedés esetében a hasonuló hang zöngétlenből zöngés lesz. Pl. kapdos.*

BT Zöngéesség szerinti részleges hasonulás

RT Zöngétlenedés

**ZÖNGÉSSÉG SZERINTI RÉSZLEGES HASONULÁS**

SN *Zöngéesség szerinti részleges hasonulás során a két szomszédos mássalhangzó közül az egyik zöngés, a másik zöngétlen, s a hátul álló zöngéesség tekintetében megváltoztatja az elől állót.*

BT Részleges hasonulás

NT Zöngésedés  
Zöngétlenedés

**ZÖNGÉS MÁSSALHANGZÓK**

BT Hangszalagok működése szerinti mássalhangzók

NT B  
D  
DZ  
DZS  
G  
GY  
J  
L  
M

	N
	NY
	R
	V
	Z
	ZS
RT	Zöngétlen mássalhangzók

**ZÖNGÉTLENEDÉS**

SN	<i>Zöngétlenedés esetében a hasonuló hang zöngésből zöngétlen lesz. Pl. rizspor.</i>
BT	Zöngéesség szerinti részleges hasonulás
RT	Zöngésedés

**ZÖNGÉTLEN MÁSSALHANGZÓK**

BT	Hangszalagok működése szerinti mássalhangzók
NT	C
	CS
	F
	H
	K
	P
	S
	SZ
	T
	TY
RT	Zöngés mássalhangzók

**ZÖREJEK**

BT	Hangok
----	--------

**ZS**

BT	Hátulsó foghangok
	Kétjegyű mássalhangzók
	Réshangok
	Zöngés mássalhangzók

## III.HIERARCHIKUS RÉSZ



**a****á****ajakhangok**

bilabiális hangok

b

m

p

dentilabiális hangok

f

v

**ajakkerekítés****ajakkerekítéses magánhangzók**

a

o

ó

ö

ő

u

ú

ü

ű

**ajakkerekítés nélküli magánhangzók**

á

e

é

i

í

**ajakműködés**

ajakkerekítés

résképzés

záralkotás

**ajakműködés szerinti illeszkedés****ajakműködés szerinti magánhangzók**

ajakkerekítéses magánhangzók

a

o

ó

ö

ő

u

ú

ü

ű

ajakkerekítés nélküli magánhangzók

á

e

é  
i  
í

## **ajkak**

ajakműködés  
ajakkerekítés  
résképzés  
záralkotás

## **alaphang**

### **állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók**

félig zárt magánhangzók

é  
o  
ó  
ö  
ő

igen nyílt magánhangzó

á

nyílt magánhangzók

a

e

zárt magánhangzók

i  
í  
u  
ú  
ü  
ű

## **alsóajaki selypesség**

### **alsó nyelvállású magánhangzók**

a  
e

## **b**

### **belégzési szünet**

### **beszédhangok**

beszédhangok kapcsolódása

magánhangzók egymásra hatása

hangrend

magas hangrend

mély hangrend

vegyes hangrend

illeszkedés

ajakműködés szerinti illeszkedés

összetett szavak illeszkedése

magánhangzók és mássalhangzók egymásra hatása

hiátustörvény

igazodás

Igazodás a szomszédos hang képzési helyéhez  
 Igazodás a szomszédos hang képzési mozzanataihoz  
 mássalhangzók egymásra hatása  
   hasonulás  
     részleges hasonulás  
       zöngéesség szerinti részleges hasonulás  
       zöngésedés  
       zöngétlenedés  
       képzés helye szerinti részleges hasonulás  
   teljes hasonulás  
     írásban jelöletlen teljes hasonulás  
     írásban jelölt teljes hasonulás  
   kivetés  
   összeolvadás  
   rövidülés  
 magánhangzók  
   ajakműködés szerinti magánhangzók  
   ajakkerekítéses magánhangzók  
     a  
     o  
     ó  
     ö  
     ő  
     u  
     ú  
     ü  
     ű  
   ajakkerekítés nélküli magánhangzók  
     á  
     e  
     é  
     i  
     í  
   állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók  
   félig zárt magánhangzók  
     é  
     o  
     ó  
     ö  
     ő  
   igen nyílt magánhangzó  
     á  
   nyílt magánhangzók  
     a  
     e  
   zárt magánhangzók  
     i

í  
 u  
 ú  
 ü  
 ű  
 diftongusok  
 nyomaték szerinti diftongusok  
 emelkedő diftongusok  
 ié  
 eső diftongusok  
 ua  
 lebegő diftongusok  
 ou  
 nyitódó diftongusok  
 uo  
 záródó diftongusok  
 öü  
 időtartam szerinti magánhangzók  
 rövid magánhangzók  
 a  
 e  
 i  
 o  
 ö  
 u  
 ü  
 hosszú magánhangzók  
 á  
 é  
 í  
 ó  
 ő  
 ú  
 ű  
 nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók  
 alsó nyelvállású magánhangzók  
 a  
 e  
 felső nyelvállású magánhangzók  
 i  
 í  
 u  
 ú  
 ü  
 ű  
 középső nyelvállású magánhangzók  
 é

o

ó

ö

ő

legelső nyelvállású magánhangzók

á

nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók

elő képzett magánhangzók

e

é

i

í

ö

ő

ü

ú

hátral képzett magánhangzók

a

á

o

ó

u

ú

mássalhangzók

hangszalagok működése szerinti mássalhangzók

zöngés mássalhangzók

b

d

dz

dzs

g

gy

j

l

m

n

ny

r

v

z

zs

zöngétlen mássalhangzók

c

cs

f

h

k

p  
 s  
 sz  
 t  
 ty  
 képzés helye szerinti mássalhangzók  
 ajakhangok  
 bilabiális hangok  
 b  
 m  
 p  
 dentilabiális hangok  
 f  
 v  
 foghangok  
 elülső foghangok  
 c  
 d  
 dz  
 l  
 n  
 r  
 sz  
 t  
 z  
 hátsó foghangok  
 cs  
 dzs  
 s  
 zs  
 szájpadláshangok  
 elülső szájpadláshangok  
 gy  
 j  
 ny  
 ty  
 hátsó szájpadláshangok  
 g  
 k  
 gégehang  
 h  
 képzés módja szerinti mássalhangzók  
 pergőhang  
 r  
 réshangok  
 oldalsó réshang  
 l

f

h

j

s

sz

v

z

zs

zárhangok

felpattanó zárhangok

b

d

g

k

p

t

orrhangú zárhangok

m

n

ny

zár-rés hangok

c

cs

dz

dzs

gy

ty

nyelvcsap és a lágyszájpad működése szerinti mássalhangzók

orrhangok

m

n

ny

szájhangok

kiejtés időtartama szerinti mássalhangzók

rövid mássalhangzók

s

t

hosszú mássalhangzók

ss

tt

mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók

egyjegyű mássalhangzók

c

k

kétjegyű mássalhangzók

cs

dz

ny  
sz  
ty  
zs  
háromjegyű mássalhangzók  
dzs

### **beszédhangok hibái**

magánhangzók hibái  
mássalhangzók hibái

### **beszédhangok kapcsolódása**

magánhangzók egymásra hatása  
hangrend

magas hangrend  
mély hangrend  
vegyes hangrend

illeszkedés

ajakműködés szerinti illeszkedés  
összetett szavak illeszkedése

magánhangzók és mássalhangzók egymásra hatása

hiátustörvény

igazodás

Igazodás a szomszédos hang képzési helyéhez

Igazodás a szomszédos hang képzési mozzanataihoz

mássalhangzók egymásra hatása

hasonulás

részleges hasonulás

zöngéesség szerinti részleges hasonulás

zöngésedés

zöngétlenedés

képzés helye szerinti részleges hasonulás

teljes hasonulás

Írásban jelöletlen teljes hasonulás

Írásban jelölt teljes hasonulás

kivetés

összeolvadás

rövidülés

### **beszédhangok képzési eszközei**

beszélőszervek

ajkak

ajakműködés

ajakkerekítés

résképzés

záralkotás

fogak

gégefő

gégefedő porc

gyűrűporc



kannaporcok  
 pajzsporc  
 hangszalagok  
   hangszalagállás  
     fúvó állás  
     h-állás  
     lélegző állás  
     suttogó állás  
     zárállás  
     zöngéállás  
 lágy száypad  
 légcső  
 nyelv  
   nyelvmozgás  
     magánhangzós állás  
     nyelvpergés  
     résalkotás  
     zárképzés  
 nyelvcsap  
 orrüreg  
 száypadlás  
 szájüreg  
 tüdő

### **beszédhibák**

beszéd ritmusának zavarai  
   dadogás  
     klónusos dadogás  
     tónusos dadogás  
   hadarás  
   lepegés  
   pattogás  
 hangadás hibái  
   nyekergés  
   öblösített hang  
   rekedt tónusú beszéd  
 hangképzés hibái  
   g és k hang hibája  
   orrhangzós beszéd  
     nyílt orrhangzós beszéd  
     zárt orrhangzós beszéd  
   raccsolás  
     egypördületű r  
     két ajakkal képzett r  
     lágy száypaddal és nyelvcsappal pergetett r  
   selypesség  
     alsóajaki selypesség  
     fogközi selypesség

fognyomásos selypesség  
 füttyszerű selypesség  
 oldalképzésű selypesség

### **beszéd ritmusának zavarai**

dadogás  
 klónusos dadogás  
 tónusos dadogás

hadarás  
 lepegés  
 pattogás

### **beszédszünet**

beszélő akaratától független beszédszünet  
 belégzési szünet  
 hezitációs szünet  
 beszélő akaratától függő beszédszünet

### **beszédtempó**

#### **beszélő akaratától független beszédszünet**

belégzési szünet  
 hezitációs szünet

#### **beszélő akaratától függő beszédszünet**

#### **beszélőszervek**

ajkak  
 ajakműködés  
 ajakkerekítés  
 résképzés  
 záralkotás

fogak  
 gégefő  
 gégefedő porc  
 gyűrűporc  
 kannaporcok  
 pajzsporc

hangszalagok  
 hangszalagállás  
 fúvó állás  
 h-állás  
 lélegző állás  
 suttogó állás  
 zárállás  
 zöngéállás

lágyszájpad  
 légcső  
 nyelv

nyelvmozgás  
 magánhangzós állás  
 nyelvpergés  
 résalkotás

zárképzés

nyelvcsap  
orrüreg  
szájpadlás  
szájüreg  
tüdő

**betű**

**bilabiális hangok**

b  
m  
p

**c**

**cs**

**d**

**dadogás**

klónusos dadogás  
tónusos dadogás

**dentilabiális hangok**

f  
v

**diftongusok**

nyomaték szerinti diftongusok  
emelkedő diftongusok  
ié  
eső diftongusok  
ua  
lebegő diftongusok  
ou  
nyitódó diftongusok  
uo  
záródó diftongusok  
öü

**dz**

**dzs**

**e**

**é**

**egyenletes hangmenet**

**egyjegyű mássalhangzók**

c  
k

**egypördületű r**

**elől képzett magánhangzók**

e  
é  
i  
í  
ö

ő

ü

ű

**elülső foghangok**

c

d

dz

l

n

r

sz

t

z

**elülső szájpadláshangok**

gy

j

ny

ty

**emelkedő diftongusok**

ié

**emelkedő hangmenet****ereszkedő hangmenet****értelmi hangsúly****érzelmi hangsúly****érzelmi változatok****eső diftongusok**

ua

**f****felhangok****félíg zárt magánhangzók**

é

o

ó

ö

ő

**felpattanó zárhangok**

b

d

g

k

p

t

**felső nyelvéllású magánhangzók**

i

í

u

ú

ü

ú

**fogak**  
**foghangok**

elülső foghangok

c

d

dz

l

n

r

sz

t

z

hátsó foghangok

cs

dzs

s

zs

**fogközi selypesség**

**fognyomásos selypesség**

**fonéma**

kötött változatok

szabad változatok

külön funkció nélküli változatok

saját funkciójú változatok

érzelmi változatok

környezetet felidéző változatok

**fonológia**

**fúvó állás**

**füttyszerű selypesség**

**g**

**gégefedő porc**

**gégefő**

gégefedő porc

gyűrűporc

kannaporcok

pajzsporc

**gégehang**

h

**g és k hang hibája**

**gy**

**gyors beszédtempó**

**gyűrűporc**

**h**

**hadarás**

**h-állás**

**hangadás hibái**

nyekergés

öblösített hang

rekedt tónusú beszéd

**hangerő**

**hangfekvés**

**hangforrás**

**hangképzés hibái**

g és k hang hibája

orrhangzós beszéd

nyílt orrhangzós beszéd

zárt orrhangzós beszéd

raccsolás

egypördületű r

két ajakkal képzett r

lágyszájpadal és nyelvcsappal pergetett r

selypesség

alsóajaki selypesség

fogközi selypesség

fognyomásos selypesség

füttyszerű selypesség

oldalképzésű selypesség

**hangközök**

**hanglejtés**

hangfekvés

hangközök

hangmenet

**hanglejtés hibái**

**hangmenet**

egyenletes hangmenet

emelkedő hangmenet

ereszkedő hangmenet

**hangok**

alaphang

beszédhangok

felhangok

összetett hangok

tiszta hangok

zenei hangok

zörejek

**hangrend**

magas hangrend

mély hangrend

vegyes hangrend

**hangsúly**

értelmi hangsúly  
 érzelmi hangsúly  
 történeti hangsúly

### **hangsúlyozás hibái**

#### **hangszalagállás**

fúvó állás  
 h-állás  
 lélegző állás  
 suttogó állás  
 zárállás  
 zöngéállás

#### **hangszalagok**

hangszalagállás

#### **hangszalagok működése szerinti mássalhangzók**

zöngés mássalhangzók

b  
 d  
 dz  
 dzs  
 g  
 gy  
 j  
 l  
 m  
 n  
 ny  
 r  
 v  
 z  
 zs

zöngétlen mássalhangzók

c  
 cs  
 f  
 h  
 k  
 p  
 s  
 s  
 t  
 ty

#### **hangszínezet**

#### **hangtan**

hangok

#### **háromjegyű mássalhangzók**

dzs

#### **hasonulás**

részleges hasonulás  
     zöngéesség szerinti részleges hasonulás  
         zöngésedés  
         zöngétlenedés  
     képzés helye szerinti részleges hasonulás  
 teljes hasonulás  
     Írásban jelöletlen teljes hasonulás  
     Írásban jelölt teljes hasonulás

### **hasonító hang**

### **hasonuló hang**

### **hátsó szájpadróláshangok**

g

k

### **hátsul képzett magánhangzók**

a

á

o

ó

u

ú

### **hátsó foghangok**

cs

dzs

s

zs

### **hezitációs szünet**

### **hiátustöltő**

### **hiátustörvény**

### **hosszú magánhangzók**

á

é

í

ó

ő

ú

ű

### **hosszú mássalhangzók**

ss

tt

### **hosszú mássalhangzók rövidítése**

i

í

### **időtartam hibái**

Hosszú mássalhangzók rövidítése

Rövid mássalhangzók nyújtása

### **időtartam szerinti magánhangzók**

rövid magánhangzók



a  
e  
i  
o  
ö  
u  
ü  
hosszú magánhangzók

á  
é  
í  
ó  
ő  
ú  
ű

**ié**

**igazodás**

igazodás a szomszédos hang képzési helyéhez

igazodás a szomszédos hang képzési mozzanataihoz

**igazodás a szomszédos hang képzési helyéhez**

**igazodás a szomszédos hang képzési mozzanataihoz**

**igen nyílt magánhangzó**

á

**illeszkedés**

ajakműködés szerinti illeszkedés

összetett szavak illeszkedése

**írásban jelöletlen teljes hasonulás**

**írásban jelölt teljes hasonulás**

**j**

**junktúra**

**k**

**kannaporcok**

**képzés helye szerinti mássalhangzók**

ajakhangok

bilabiális hangok

b

m

p

dentilabiális hangok

f

v

foghangok

elülső foghangok

c

d

dz

l

n  
 r  
 sz  
 t  
 z  
 hátsó foghangok  
 cs  
 dzs  
 s  
 zs  
 szápadláshangok  
 elülső szápadláshangok  
 gy  
 j  
 ny  
 ty  
 hátsó szápadláshangok  
 g  
 k

gégehang

h

**képzés helye szerinti részleges hasonulás  
képzés módja szerinti mássalhangzók**

pergőhang

r

részhangok

oldalsó részhang

l

f

h

j

s

sz

v

z

zs

zárhangok

felpattanó zárhangok

b

d

g

k

p

t

orrhangú zárhangok

m

n

ny  
 zár-rés hangok  
 c  
 cs  
 dz  
 dzs  
 gy  
 ty

**két ajakkal képzett r  
 kétjegyű mássalhangzók**

cs  
 dz  
 ny  
 sz  
 ty  
 zs

**kiejtés**

**kiejtés időtartama szerinti mássalhangzók**

rövid mássalhangzók  
 s  
 t  
 hosszú mássalhangzók  
 ss  
 tt

**kiejtési hibák**

Beszédhangok hibái  
 Gyors beszédtempó  
 Hanglejtés hibái  
 Hangsúlyozás hibái  
 Időtartam hibái  
 Zártszájú beszéd

**kivetés**

**klónusos dadogás**

**környezetet felidéző változatok**

**kötött hangsúly**

**kötött változatok**

**középső nyelvállású magánhangzók**

é  
 o  
 ó  
 ö  
 ő

**külön funkció nélküli változatok**

l

**lágyszájpad**

**lágyszájpaddal és nyelvcsappal pergetett r**

**lebegő diftongusok**

ou  
**legelső nyelvállású magánhangzó**

á  
**légcső**  
**lélegző állás**  
**lepegés**

m  
**magánhangzók**

ajakműködés szerinti magánhangzók  
 ajakkerekítéses magánhangzók

a  
 o  
 ó  
 ö  
 ő  
 u  
 ú  
 ü  
 ű

ajakkerekítés nélküli magánhangzók

á  
 e  
 é  
 i  
 í

állkapocs nyitásszöge szerinti magánhangzók  
 félig zárt magánhangzók

é  
 o  
 ó  
 ö  
 ő

igen nyílt magánhangzó

á

nyílt magánhangzók

a  
 e

zárt magánhangzók

i  
 í  
 u  
 ú  
 ü  
 ű

diftongusok

nyomaték szerinti diftongusok  
 emelkedő diftongusok

ié  
 eső diftongusok  
 ua  
 lebegő diftongusok  
 ou  
 nyitódó diftongusok  
 uo  
 záródó diftongusok  
 öü  
 időtartam szerinti magánhangzók  
 rövid magánhangzók  
 a  
 e  
 i  
 o  
 ö  
 u  
 ü  
 hosszú magánhangzók  
 á  
 é  
 í  
 ó  
 ő  
 ú  
 ű  
 nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók  
 alsó nyelvállású magánhangzók  
 a  
 e  
 felső nyelvállású magánhangzók  
 i  
 í  
 u  
 ú  
 ü  
 ű  
 középső nyelvállású magánhangzók  
 é  
 o  
 ó  
 ö  
 ő  
 legalsó nyelvállású magánhangzók  
 á  
 nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók  
 elöl képzett magánhangzók

e  
é  
i  
í  
ö  
ő  
ü  
ű

hátral képzett magánhangzók

a  
á  
o  
ó  
u  
ú

### **magánhangzók egymásra hatása**

hangrend

magas hangrend

mély hangrend

vegyes hangrend

illeszkedés

ajakműködés szerinti illeszkedés

összetett szavak illeszkedése

### **magánhangzók és mássalhangzók egymásra hatása**

hiátustörvény

igazodás

Igazodás a szomszédos hang képzési helyéhez

Igazodás a szomszédos hang képzési mozzanataihoz

### **magánhangzók hibái**

**magas hangrend**

**magas hangrendű toldalék**

**mássalhangzók**

hangszalagok működése szerinti mássalhangzók

zöngés mássalhangzók

b  
d  
dz  
dzs  
g  
gy  
j  
l  
m  
n  
ny  
r  
v

z  
 zs  
 zöngétlen mássalhangzók  
 c  
 cs  
 f  
 h  
 k  
 p  
 s  
 sz  
 t  
 ty  
 képzés helye szerinti mássalhangzók  
 ajakhangok  
 bilabiális hangok  
 b  
 m  
 p  
 dentilabiális hangok  
 f  
 v  
 foghangok  
 elülső foghangok  
 c  
 d  
 dz  
 l  
 n  
 r  
 sz  
 t  
 z  
 hátsó foghangok  
 cs  
 dzs  
 s  
 zs  
 szájpadlášhangok  
 elülső szájpadlášhangok  
 gy  
 j  
 ny  
 ty  
 hátsó szájpadlášhangok  
 g  
 k

gégehang  
 h  
 képzés módja szerinti mássalhangzók  
 pergőhang  
 r  
 réshangok  
 oldalsó réshang  
 l  
 f  
 h  
 j  
 s  
 sz  
 v  
 z  
 zs  
 zárhangok  
 felpattanó zárhangok  
 b  
 d  
 g  
 k  
 p  
 t  
 orrhangú zárhangok  
 m  
 n  
 ny  
 zár-rés hangok  
 c  
 cs  
 dz  
 dzs  
 gy  
 ty  
 nyelvcsap és a lágyszájpad működése szerinti mássalhangzók  
 orrhangok  
 m  
 n  
 ny  
 szájhangok  
 kiejtés időtartama szerinti mássalhangzók  
 rövid mássalhangzók  
 s  
 t  
 hosszú mássalhangzók  
 ss



tt  
 mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók  
 egyjegyű mássalhangzók

c

k

kétjegyű mássalhangzók

cs

dz

ny

sz

ty

zs

háromjegyű mássalhangzók

dzs

### **mássalhangzók egymásra hatása**

hasonulás

részleges hasonulás

zöngéesség szerinti részleges hasonulás

zöngésedés

zöngétlenedés

képzés helye szerinti részleges hasonulás

teljes hasonulás

Írásban jelöletlen teljes hasonulás

Írásban jelölt teljes hasonulás

kivetés

összeolvadás

rövidülés

### **mássalhangzók hibái**

#### **mély hangrend**

#### **mély hangrendű toldalék**

### **mennyiségi szempont szerinti mássalhangzók**

egyjegyű mássalhangzók

c

k

kétjegyű mássalhangzók

cs

dz

ny

sz

ty

zs

háromjegyű mássalhangzók

dzs

**n**

**ny**

**nyekergés**

**nyelv**

nyelvmozgás  
 magánhangzós állás  
 nyelvpergés  
 résalkotás  
 zárképzés

### **nyelvcsap**

#### **nyelvcsap és a lágyszájpad működése szerinti mássalhangzók**

orrhangok

m

n

ny

szájhangok

#### **nyelv függőleges mozgása szerinti magánhangzók**

alsó nyelvállású magánhangzók

a

e

felső nyelvállású magánhangzók

i

í

u

ú

ü

ű

középső nyelvállású magánhangzók

é

o

ó

ö

ő

legalsó nyelvállású magánhangzók

á

### **nyelvmozgás**

magánhangzós állás  
 nyelvpergés  
 résalkotás  
 zárképzés

### **nyelvpergés**

#### **nyelv vízszintes mozgása szerinti magánhangzók**

elől képzett magánhangzók

e

é

i

í

ö

ő

ü

ű

hátral képzett magánhangzók

a  
á  
o  
ó  
u  
ú

**nyílt magánhangzók**

a  
e

**nyílt orrhangzós beszéd**

**nyitódó diftongusok**

uo

**nyomaték szerinti diftongusok**

emelkedő diftongusok

ié

eső diftongusok

ua

lebegő diftongusok

ou

o

ó

**oldalképzésű selypesség**

**oldalsó réshang**

l

**orrhangok**

m

n

ny

**orrhangú zárhangok**

m

n

ny

**orrhangzós beszéd**

nyílt orrhangzós beszéd

zárt orrhangzós beszéd

**orrüreg**

ou

ö

ő

**öblösített hang**

**összeolvadás**

**összetett hangok**

**összetett szavak illeszkedése**

öü

p

**pajzsporc**

**pattogás**  
**pergőhang**

r

**r**

**raccsolás**

Egypördületű r

Két ajakkal képzett r

Lágy szájpaddal és nyelvcsappal pergetett r

**rekedt tónusú bestéd**

**résalkotás**

**réshangok**

oldalsó réshang

l

f

h

j

s

sz

v

z

zs

**résképzés**

**részleges hasonulás**

zöngéesség szerinti részleges hasonulás

zöngésedés

zöngétlenedés

képzés helye szerinti részleges hasonulás

**ritmus**

**rövid magánhangzók**

a

e

i

o

ö

u

ü

**rövid mássalhangzók**

s

t

**rövid mássalhangzók nyújtása**

**rövidülés**

**s**

**ss**

**saját funkciójú változatok**

érzelmi változatok

környezetet felidéző változatok

**selypesség**

alsóajaki selypesség  
 fogközi selypesség  
 fognyomásos selypesség  
 füttyszerű selypesség  
 oldalképzésű selypesség

**simulóhang****suttogó állás****sz****szabad hangsúly****szabad változatok**

külön funkció nélküli változatok  
 saját funkciójú változatok  
 érzelmi változatok  
 környezetet felidéző változatok

**szájhangok****szájpadlás****szájpadláshangok**

elülső szájpadláshangok

gy

j

ny

ty

hátsó szájpadláshangok

g

k

**szájüreg****szupraszegmentális tényezők**

beszédszünet  
 beszédtempó  
 hangerő  
 hanglejtés  
 hangsúly  
 hangszínezet  
 junktúra  
 ritmus

**t****tt****teljes hasonulás**

írásban jelöletlen teljes hasonulás  
 írásban jelölt teljes hasonulás

**tiszta hangok****tónusos dadogás****többalakú toldalék****történeti hangsúly**

Kötött hangsúly  
 Szabad hangsúly

**tüdő**

ty

u

ú

ua

uo

ü

ű

v

vegyes hangrend

z

zárallás

záralkotás

zárhangok

    felpattanó zárhangok

        b

        d

        g

        k

        p

        t

    orrhangú zárhangok

        m

        n

        ny

zárképzés

záródó diftongusok

    öü

zár-rés hangok

    c

    cs

    dz

    dzs

    gy

    ty

zárt magánhangzók

    i

    í

    u

    ú

    ü

    ű

zárt orrhangzós beszéd

zártszájú beszéd

zenei hangok

zöngéállás

zöngésedés

zöngesség szerinti részleges hasonulás

zöngésedés

zöngétlenedés

**zöngés mássalhangzók**

b

d

dz

dzs

g

gy

j

l

m

n

ny

r

v

z

zs

**zöngétlenedés**

**zöngétlen mássalhangzók**

c

cs

f

h

k

p

s

sz

t

ty

**zörejek**

**zs**

## **IV. GRÁFOK**





